

РОЗДІЛ 7 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 349.22

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF MONEY SECURITY OF POLICE OFFICERS

Бортник С.М.,
кандидат юридичних наук,
декан факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

У статті на основі аналізу наукових поглядів учених і норм чинного законодавства України розглянуто проблеми правового регулювання грошового забезпечення поліцейських. Встановлено, що сутність грошового забезпечення поліцейських може бути визначена як закріплена в законодавстві, обчислювана в грошовій формі сукупність виплат і надбавок, які встановлюються поліцейським з урахуванням умов та особливостей проходження ними служби в Національній поліції з метою стимулювання й підвищення ефективності виконання ними своїх службових обов'язків.

Ключові слова: грошове забезпечення, правове регулювання, Національна поліція України, поліцейські, нормативно-правовий акт.

В статье на основе анализа научных взглядов ученых и норм действующего законодательства Украины рассмотрены проблемы правового регулирования денежного обеспечения полицейских. Установлено, что сущность денежного обеспечения полицейских может быть определена как закрепленная в законодательстве и исчисляемая в денежной форме совокупность выплат и надбавок, которая устанавливается полицейским с учетом условий и особенностей прохождения ими службы в Национальной полиции в целях стимулирования и повышения эффективности выполнения ими своих служебных обязанностей.

Ключевые слова: денежное обеспечение, правовое регулирование, Национальная полиция Украина, полицейские, нормативно-правовой акт.

In the article, based on the analysis of scientific views of scientists and the norms of the current legislation of Ukraine, problems of legal regulation of the monetary security of policemen are considered. It is established that the essence of the monetary security of police officers can be defined as the set of payments and allowances specified in the legislation and calculated in monetary form, which is set by the police, taking into account the conditions and peculiarities of their service in the National Police in order to stimulate and improve the efficiency of their performance of their official duties.

Key words: monetary provision, legal regulation, National Police of Ukraine, police, normative-legal act.

Постановка проблеми. Важливою юридичною гарантією реалізації особою права на працю є можливість заробляти працюючи собі на життя. Така гарантія в контексті реалізації права на працю отримала законодавче закріплення в ч. 1 ст. 43 Конституції України [1], що свідчить про її основоположність. Зазвичай наведена юридична гарантія виявляється у функціонуванні такого інституту трудового права, як заробітна плата. Сутність заробітної плати науковці визначають як обчислену в грошовому вираженні ціну праці, здійснювану роботодавцем працівникові за роботу, яка виконується відповідно до трудового договору або має бути виконана працівником [2, с. 27]. Зазначимо, що стосовно поліцейських цей інститут трудового права застосовується з певною специфікою, що пов'язано з особливими умовами їх службово-трудової діяльності. Зокрема, вказана юридична гарантія знаходить вияв у грошовому забезпеченні поліцейських.

Стан дослідження. Незважаючи на те, що Національна поліція України є відносно новим органом державної влади, багато проблемних питань щодо її

діяльності розглядали Є.Ю. Подорожній, Л.В. Могілевський, Л.Ю. Бугров, В.Я. Бурак, В.В. Жернакова, С.Ю. Головіна, Г.С. Гончарова, В.В. Андреев, Н.Б. Болотіна, М.І. Неумивайченко, П.Д. Пилипенко, С.М. Прилипко, Н.М. Хуторян, Г.І. Чанишева, О.М. Ярошенко, Венедіктов, М.І. Іншин, В.В. Лазор, Л.І. Лазор, В.І. Прокопенко, С.М. Прилипко, Г.І. Чанишева, В.І. Щербина та інші вчені. Однак, незважаючи на велику кількість наукових праць, практично поза увагою залишилось питання правового регулювання грошового забезпечення поліцейських.

Саме тому **мета статті** – розглянути проблеми правового регулювання грошового забезпечення поліцейських.

Виклад основного матеріалу. На визначення конкретного розміру грошового забезпечення поліцейських впливає значна кількість факторів, що пов'язані з виконанням ними своїх службових обов'язків і загалом з особливостями проходження ними служби в органах Національної поліції. Саме такий підхід до визначення грошового забезпечення

поліцейських використовує законодавець. Так, відповідно до ст. 94 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейські отримують грошове забезпечення, розмір якого визначається залежно від посади, спеціального звання, строку служби в поліції, інтенсивності й умов служби, кваліфікації, наявності наукового ступеня або вченого звання. При цьому важливим аспектом правового регулювання грошового забезпечення поліцейських є те, що, як встановлено в ч. 2 ст. 94 вищенаведеного нормативно-правового акта, порядок виплати такого грошового забезпечення визначає міністр внутрішніх справ України [3]. З приводу наведеного законодавчого припису вважаємо за доцільне зробити декілька зауважень. Зокрема, законодавець не зовсім вдало, на нашу думку, вказав на те, що порядок такого забезпечення визначає посадова особа – міністр внутрішніх справ України. Звичайно, міністр внутрішніх справ України підписує відповідний адміністративний акт, проте в такому випадку він діє як представник державного органу – Міністерства внутрішніх справ України. У такому разі в ч. 2 ст. 94 Закону України «Про Національну поліцію» має бути зазначено, що порядок грошового забезпечення поліцейських визначає Міністерство внутрішніх справ України. Це буде відповідати дійсності, оскільки Порядок та умови виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання затверджено Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 6 квітня 2016 р. № 260 [4].

Варто наголосити на тому, що у вищенаведених законодавчих положеннях мова йде про те, що порядок грошового забезпечення поліцейських має визначатись виключно міністром внутрішніх справ України, що в підсумку отримує свою правову регламентацію у відповідному адміністративному акті. Проте вже на початку Наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання» від 6 квітня 2016 р. № 260 мова йде про те, що він прийнятий, окрім ст. 94 Закону України «Про Національну поліцію», також відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення поліцейських» від 11 листопада 2015 р. № 988 [4]. Як встановлено в наведеній постанові Кабінету Міністрів України, грошове забезпечення поліцейських складається з посадового окладу, окладу за спеціальним званням, щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, які мають постійний характер), премії та одноразових додаткових видів грошового забезпечення. Також цим нормативно-правовим актом затверджено Схеми посадових окладів (поліцейських за спеціальними званнями; курсантів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України зі специфічними умовами навчання; поліцейських апарату Національної поліції; поліцейського апарату головних

управлінь Національної поліції; поліцейських міжрегіональних територіальних органів Національної поліції; поліцейських міжрегіонального та територіальних органів поліції охорони Національної поліції; поліцейських управлінь, відділів (відділень) поліції; поліцейських стройових підрозділів поліції; поліцейських установ і закладів Національної поліції; поліцейських із числа молодшого складу поліції), а також розміри надбавки за стаж служби в поліції [5].

Вважаємо, що здійснення правового регулювання грошового забезпечення поліцейських постановою Кабінету Міністрів України є прямим порушенням ч. 2 ст. 94 Закону України «Про Національну поліцію», у якій чітко закріплено, що порядок виплати грошового забезпечення поліцейським визначається виключно Міністерством внутрішніх справ України. У цьому випадку законодавець встановив заборону щодо здійснення правового регулювання цього питання іншими суб'єктами, у тому числі Кабінетом Міністрів України. При цьому в Законі України «Про Національну поліцію» відсутні згадки про повноваження Кабінету Міністрів України щодо встановлення повноважень у сфері грошового забезпечення поліцейських. Лише в ч. 7 ст. 67 Закону України «Про Національну поліцію» встановлено, що грошове забезпечення поліцейських, зарахованих у розпорядження, здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [3]. Порядок виплати грошового забезпечення поліцейських, зарахованих у розпорядження, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2016 р. № 623 [6].

Як ще одну проблему правового регулювання грошового забезпечення поліцейських варто розглядати наявність нормативно-правових актів, що містять із цього питання застарілі положення, хоч і є чинними. Зокрема, у Постанові Кабінету Міністрів України «Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» від 7 листопада 2007 р. № 1294 закріплено, що грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового й начальницького складу складається з посадового окладу, окладу за військовим (спеціальним) званням, щомісячних (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премії) та одноразових додаткових видів грошового забезпечення. Як постає з назви вищенаведеного нормативно-правового акта, його дія поширюється на осіб рядового та начальницького складу. Зокрема, цим актом затверджені Схеми посадових окладів: осіб начальницького складу апарату Головного управління МВС в м. Києві, управління МВС на транспорті; осіб начальницького складу апарату головних управлінь, управлінь МВС в Автономній Республіці Крим, областях, м. Севастополі, лінійних управлінь на залізницях управління МВС на транспорті; осіб начальницького складу органів внутрішніх справ для апаратів міських управлінь; осіб начальницького складу органів внутрішніх справ для районних,

лінійних управлінь Головного управління МВС в м. Києві; осіб начальницького складу органів внутрішніх справ для міських, районних, лінійних відділів, відділів (відділень) міліції; осіб рядового й молодшого начальницького складу органів внутрішніх справ [7]. Цей акт на сьогодні залишається чинним, з моменту ліквідації органів міліції та створення Національної поліції до нього неодноразово вносилися зміни, у яких увага наведеній проблемі правового регулювання цієї сфери суспільного життя чомусь не приділялася.

Більшою мірою правове регулювання грошового забезпечення поліцейських здійснюється значною кількістю постанов Кабінету Міністрів України, на основі та на виконання яких приймаються відповідні накази Міністерства внутрішніх справ України. Як приклад випадків здійснення такого правового регулювання грошового забезпечення поліцейських варто назвати Постанову Кабінету Міністрів України «Про деякі особливості грошового забезпечення та заробітної плати поліцейських та працівників Національної поліції» від 7 квітня 2015 р. № 260 [8]. На основі й на виконання цього нормативно-правового акта було прийнято Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про деякі питання виплати грошової винагороди поліцейським та працівникам Головного слідчого управління Національної поліції України», яким затверджено Порядок здійснення виплати грошової винагороди поліцейським та працівникам Національної поліції України, які займають керівні посади й посади старших слідчих в особливо важливих справах у Головному слідчому управлінні Національної поліції України, а також Перелік посад поліцейських та працівників Головного слідчого управління Національної поліції України, які здійснюють досудове розслідування в кримінальних провадженнях про корупційні та інші тяжкі й особливо тяжкі злочини та мають право на отримання грошової винагороди [9].

Окрім наведених, серед постанов Кабінету Міністрів України, якими здійснюється правове регулювання грошового забезпечення поліцейських, можна назвати такі:

- Постанову Кабінету Міністрів України «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів» від 9 березня 2006 р. № 268, якою затверджена Схема посадових окладів керівних працівників і слідчих апарату Національної поліції, що здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, посади яких належать до відповідних категорій посад державних службовців [10];

- Постанову Кабінету Міністрів України «Про умови оплати праці осіб, які працюють в гірських районах» від 11 серпня 1995 р. № 648, яка визначає території населених пунктів, яким надано статус гірських, що впливає на підвищення посадових окладів поліцейських, які працюють у них [11];

- Постанову Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення поліцейських, відряджених

до державних органів, установ та організацій» від 4 січня 2015 р. № 910, на рівні якої встановлено, що поліцейським, відрядженим до державних органів, установ та організацій, виплачується грошове забезпечення, виходячи з посадових окладів за посадами, які зазначені особи займають у державних органах, установах та організаціях, до яких вони відряджені, та інші види грошового забезпечення, визначені законодавством для поліцейських [12];

- Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання фінансового забезпечення військовослужбовців Національної гвардії та поліцейських, включених до складу національного персоналу для участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» від 22 травня 2013 р. № 358, якою затверджено розміри щомісячної грошової винагороди в іноземній валюті за виконання службових обов'язків за межами України військовослужбовцям Національної гвардії та поліцейським, включеним до складу національного персоналу для участі в міжнародних операціях із підтримання миру й безпеки, що утримується за рахунок державного бюджету;

- Постанову Кабінету Міністрів України «Про види, розміри і порядок надання компенсації громадянам у зв'язку з роботою, яка передбачає доступ до державної таємниці» від 15 червня 1994 р. № 414, якою затверджено Положення про види, розміри і порядок надання компенсації громадянам у зв'язку з роботою, яка передбачає доступ до державної таємниці;

- Постанову Кабінету Міністрів України «Про надбавки до посадових окладів працівників, зайнятих на шифрувальній роботі» від 22 грудня 1995 р. № 1037;

- Постанову Кабінету Міністрів України «Про встановлення надбавок до посадових окладів державних експертів з питань таємниць та фахівців, які залучаються до підготовки рішень та висновків державних експертів з питань таємниць» від 3 січня 2013 р. № 2;

- Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та поліцейських» від 20 січня 2016 р. № 18, якою визначено особливості грошового забезпечення поліцейських в особливий період або під час проведення антитерористичної операції;

- Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення» від 17 липня 2003 р. № 1078;

- Постанову Кабінету Міністрів України «Про деякі особливості грошового забезпечення поліцейських Департаменту кіберполіції Національної поліції» від 13 жовтня 2015 р. № 832 тощо.

Отже, з наведеного постає, що правове регулювання грошового забезпечення поліцейських здійснюється здебільшого на підзаконному нормативно-правовому рівні – постановами Кабінету Міністрів України. Таке становище, по-перше, суперечить приписам Закону України «Про Національну поліцію» в частині встановлення ними того, що такі правовідносини повинні бути врегульовані, окрім декількох

вказаних вище випадків, виключно нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України. По-друге, чисельність таких нормативно-правових актів, дублювання їх положень, використання застарілої термінології, подекуди суперечність один одному негативно впливає як на їх зрозумілість загалом, так і на стабільність регулювання цієї сфери суспільних відносин. Окрім цього, визначаючи окремі складники грошового забезпечення поліцейських, такі акти суперечать нормативно-правовим актам більшої юридичної сили – законам України. Звичайно, детальне вивчення всіх нюансів грошового забезпечення поліцейських, у тому числі й усієї проблематики правового регулювання цього інституту, викликало б необхідність проведення не одного дослідження. А тому наведемо лише деякі з прикладів існування зазначеної проблематики правового регулювання в цій сфері суспільних відносин.

Зокрема, як постає з аналізу ч. 1 ст. 94 Закону України «Про Національну поліцію», одним зі складників грошового забезпечення поліцейських є надбавка за науковий ступінь або вчене звання [3]. Розмір надбавок за науковий ступінь і вчене звання поліцейських визначено на підзаконному нормативно-правовому рівні. За наявності у поліцейського наукового ступеня доктора філософії (кандидата наук) здійснюється доплата в розмірі 5% посадового окладу, а за доктора наук – 10%. У свою чергу за наявності в поліцейського вченого звання доцента та старшого дослідника здійснюється доплата в розмірі 5% посадового окладу, а за вчене звання професора – 10%. З приводу цього варто зауважити, що стосовно поліцейських застосовуються значно нижчі розміри наведених доплат, ніж щодо інших категорій осіб, які проходять службу в інших органах державної влади. І це не є «примхою» окремо взятого органу, що видав наказ, на підставі якого здійснюється правове регулювання цієї сфери суспільних відносин. У такому разі мова йде про порушення принципу законності, про значний недолік правового регулювання цього питання, адже розміри вищенаведених надбавок встановлено на рівні Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р., який має вищу юридичну силу як щодо постанов Кабінету Міністрів України, так і щодо наказів Міністерства внутрішніх справ України, а також усіх інших підзаконних нормативно-правових актів, оскільки останні повинні прийматись на основі закону і на його виконання та лише можуть деталізувати його положення. Так, відповідно до ст. 59 Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. науково-педагогічним, науковим і педагогічним працівникам закладів вищої освіти встановлюються доплати за науковий ступінь доктора філософії та доктора наук у розмірах 15% і 25% посадового окладу відповідно, а також за вчене звання доцента та старшого дослідника – 25% посадового окладу, професора – 33% посадового окладу. Заклад вищої освіти може встановити більший розмір доплат за рахунок власних надходжень [13]. Із цього постає, що наведені надбавки можуть бути тільки більшого розміру.

Підкреслимо, що зазначений недолік правового регулювання грошового забезпечення поліцейських не є єдиним. Його існування, як і більшості таких недоліків, пов'язане з неналежною правовою регламентацією грошового забезпечення поліцейських на рівні основного нормативно-правового акта, який визначає як правовий статус поліцейських, так і засади функціонування органів Національної поліції взагалі. У такому разі мова йде про Закон України «Про Національну поліцію». При цьому варто зазначити, що чинне національне законодавство містить приклади більш ефективного регулювання наведеної сфери суспільного життя. Зокрема, реформування правоохоронної системи України мало наслідком створення не лише Національної поліції України, а й низки інших органів. Одним із таких органів стало Національне антикорупційне бюро України – державний правоохоронний орган, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Правову основу діяльності наведеного правоохоронного органу закріплено на рівні Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р. При цьому правова регламентація грошового забезпечення осіб начальницького складу та оплата праці інших працівників Національного антикорупційного бюро України була здійснена в межах окремої норми – ст. 23 закону. Як постає з аналізу цієї норми, такі умови грошового забезпечення повинні гарантувати достатні матеріальні умови для належного виконання ними службових обов'язків з урахуванням специфіки, інтенсивності й особливого характеру роботи, забезпечувати добір до Національного антикорупційного бюро України висококваліфікованих кадрів, стимулювати досягнення високих результатів у службовій діяльності, компенсувати фізичні та інтелектуальні затрати працівників. Більше того, у цій правовій нормі встановлено основні аспекти грошового забезпечення такої категорії осіб: його складники, конкретні розміри посадових окладів, територіальні коефіцієнти, розміри щомісячної доплати за вислугу років, доплати за науковий ступінь, доплати за роботу, яка передбачає доступ до державної таємниці, доплати за спеціальне звання та ранг державного службовця [14]. Закріплення основних умов грошового забезпечення посадовців та інших працівників Національного антикорупційного бюро України з встановленням їх конкретних розмірів на рівні основного нормативно-правового акта, що визначає їх правовий статус і вищу юридичну силу, унеможливлення здійснення правового регулювання цього питання на підзаконному нормативно-правовому рівні, без сумніву, впливає на ефективність реалізації такої юридичної гарантії. А тому, на нашу думку, подібний підхід у здійсненні правового регулювання грошового забезпечення поліцейських повинен бути використаний також у положеннях Закону України «Про Національну поліцію».

Висновки. Таким чином, як важливу юридичну гарантію діяльності поліцейських необхідно

розглядати їх грошове забезпечення. Таке забезпечення є альтернативою інституту заробітної плати працівників. Сутність грошового забезпечення поліцейських може бути визначена як закріплена в законодавстві, обчислювана в грошовій формі сукупність виплат і надбавок, які встановлюються поліцейським з урахуванням умов та особливостей проходження ними служби в Національній поліції з метою стимулювання й підвищення ефективності виконання ними своїх службових обов'язків. На сьогодні можна констатувати значну кількість проблем правового регулювання грошового забезпечення поліцейських. По-перше, мова йде про відсутність законодавчого закріплення як терміна «грошове забезпечення», так і терміна «грошове забезпечення поліцейських», що не сприяє правильності й однаковості розуміння цього правового явища всіма зацікавленим осо-

бами, негативно впливає на правозастосовну практику. По-друге, основний нормативно-правовий акт, який закріплює як правовий статус поліцейських, так і правові засади функціонування Національної поліції, майже не регламентує навіть загальні засади здійснення грошового забезпечення поліцейських. Цю сферу врегульовано численними адміністративними актами, застосування яких не відповідає приписам як наведеного закону, так і іншого національного законодавства. Такі акти дублюють положення один одного, а подекуди навіть суперечать один одному. На нашу думку, розв'язання наведеної проблеми вимагає значного доопрацювання ст. 94 Закону України «Про Національну поліцію», у якій мають бути закріплені положення щодо конкретних складників грошового забезпечення поліцейських, а також розмірів усіх виплат і надбавок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Капліна Г.А. Проблеми правового регулювання оплати праці в ринкових умовах України і шляхи їх вдосконалення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Луганськ, 2009. 201 с.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 63. Ст. 2075.
4. Про затвердження Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 6 квітня 2016 р. № 260 / Міністерство внутрішніх справ України. Офіційний вісник України. 2017. № 4. Ст. 140.
5. Про грошове забезпечення поліцейських: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 988 / Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 2015. № 96. Ст. 3281.
6. Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення поліцейських, зарахованих у розпорядження: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2016 р. № 623 / Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 2016. № 75. Ст. 250.
7. Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2007 р. № 1294 / Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 2007. № 86. Ст. 3148.
8. Про деякі особливості грошового забезпечення та заробітної плати поліцейських та працівників Національної поліції: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2015 р. № 260 / Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 2015. № 36. Ст. 1066.
9. Про деякі питання виплати грошової винагороди поліцейським та працівникам Головного слідчого управління Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15 липня 2016 р. № 672 / Міністерство внутрішніх справ України. Офіційний вісник України. 2016. № 68. Ст. 2312.
10. Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 березня 2006 р. № 268 / Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 2006. № 10. Ст. 632.
11. Про умови оплати праці осіб, які працюють в гірських районах: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 серпня 1995 р. № 648 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/648-95-p>.
12. Про грошове забезпечення поліцейських, відряджених до державних органів, установ та організацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2015 р. № 910 / Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 2015. № 90. Ст. 3038.
13. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
14. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 47. Ст. 2051.